

УДК 373.3.016:811.161.2]:37.015.31

Світлана Парфілова

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0000-0002-9582-4306

Ірина Литвиненко

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0000-0001-6933-3725
DOI 10.24139/2312-5993/2019.09/098-108

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ

Стаття присвячена розгляду низки концептуальних положень, що стосуються поняття творчості, творчих здібностей. Визначено сприятливі умови й особливості розвитку цих здібностей у дітей молодшого шкільного віку. Наведено види й форми роботи, що забезпечують ефективний розвиток творчих здібностей учнів при вивченні рідної мови в початковій школі. Методологічну основу становлять теорії наукового пізнання та розвитку особистості. Перспективи подальших наукових розвідок пов'язані з розширенням вікових меж досліджуваного контингенту та охопленням інших предметних галузей.

Ключові слова: *творчість, творчі здібності, продуктивне мислення, інтерес, допитливість, молодші школярі, педагогічні умови, види і форми роботи, самостійна робота, збагачення мови.*

Постановка проблеми. Пріоритетним завданням навчально-виховного процесу в сучасній школі є всебічний розвиток школярів, зокрема творчого потенціалу особистості, яка могла би гідно представляти себе, свій народ, мову у світовій цивілізації. Завдання щодо виховання людей із високим творчим потенціалом постає не лише як актуальна проблема сучасної педагогічної науки та практики, але і як соціальна необхідність. Життя доводить, що в складних умовах, які постійно змінюються, найкраще орієнтується, приймає рішення, працює людина творча, гнучка, креативна, здатна до генерування й використання нових ідей, задумів, підходів та рішень. Це людина, яка володіє певним переліком якостей, а саме: рішучістю, умінням не зупинятися на досягнутому, сміливістю мислення.

Проблема творчості стала в наші дні актуальною, тому що саме творчі люди створюють нове, неповторне в усіх сферах людської діяльності.

Аналіз актуальних досліджень. Порушена нами проблема була предметом часткового обговорення в науковій літературі. Окремі аспекти щодо розвитку творчих здібностей становлять положення, що ґрунтуються

на психологічній теорії творчої особистості та її розвитку (В. Моляко, Н. Лейтес, Р. Грановська, Я. Пономарьов).

Сучасних методистів цікавлять різні аспекти цієї проблеми, про що свідчать праці лінгводидактів (М. Вашуленко, Л. Скуратівський, Г. Шелехова, О. Кучерук, І. Волощук). Загалом творчість розглядається як діяльність людини, спрямована на створення чогось нового, «оригінального, що входить не лише в історію розвитку самого творця, а й в історію науки, мистецтва» (Волощук, 1998).

Дослідник С. Коробко, говорячи про роль учителя в розвитку творчих здібностей учнів, зазначає, що творчість як складне соціально-психологічне явище виявляється на особистісному рівні, але це явище треба формувати та стимулювати (Коробко, 1990). Адже людина має великі творчі можливості, хоча вона й не завжди вірить у власні сили, тому її потрібно заохочувати.

Спираючись на концепції навчальних методів І. Лангера, М. Скаткіна, в основі яких лежить пізнавальна діяльність учнів, важливу роль у розвитку творчої самостійної діяльності школярів відіграє дослідницький метод, що є провідним у методиці творчого навчання.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становлять психологічні та педагогічні наукові положення про закономірності розвитку особистості; теорії наукового пізнання й розвивального навчання; принципи взаємозв'язку теорії та практики, активності, розвитку, детермінізму, єдності свідомості і діяльності.

Саме тому, **метою** нашої статті є дослідження особливостей розвитку творчих здібностей молодших школярів на уроках української мови та літературного читання.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах проблемі творчості взагалі і творчих здібностей особистості зокрема, приділяють значну увагу педагоги, соціологи, психологи. Останні переконливо довели, що задатки творчих здібностей властиві будь-якій людині. Не менш важливим є висновок психолого-педагогічної науки про те, що творчі здібності треба розвивати, починаючи з раннього віку. Якщо ж з перших років навчання не привчати учнів до творчої діяльності, то прогалини важко буде виправити в наступні роки.

Саме тому, розвитку творчих здібностей дітей слід приділяти увагу з раннього дитинства. Над цією проблемою працювало багато науковців.

Різні аспекти цього питання розглядалися і висвітлені у працях Л. Виготського, Г. Костюка, Т. Кудрявцева, Л. Леонтьєва, А. Пономарьова, М. Левітова, І. Волощука, С. Ганіна.

Учені стверджують, що найбільш сприятливі умови для розвитку творчих здібностей створюються у процесі праці і, передусім, це – навчання. Даний процес має бути спрямований не лише на здобуття певних знань та вмінь, а й на формування допитливості, інтересу, здібностей до певної діяльності (насамперед навчальної).

Творче мислення – це своєрідний експеримент індивідуального характеру разом з поєднанням логічного мислення, фантазії та уяви.

Якість навчально-виховної роботи з української мови та літературного читання зростатиме за умови урізноманітнення вчителем форм і методів навчання, добору високоякісного дидактичного матеріалу, підвищення вимогливості до рівня знань учнів. Учителеві необхідно навчити школярів систематично, послідовно працювати як під час уроку, так і в позаурочний час, адже *самостійна робота* не лише активізує навчально-пізнавальну діяльність, але й розвиває творче мислення, формує уміння, навички свідомо набувати знання (Буряк, 1984).

Розвивати творчі здібності молодших школярів можна по-різному. Окремі учні (обдаровані) переважно самостійно тренують свої задатки, перетворюють їх у здібності, удосконалюють, щоб вони стали творчими.

Самостійна робота має важливу навчально-виховну функцію – вона допомагає розвинути у школярів творчі здібності, інтерес до досліджуваних явищ навколишнього світу (Волощук, 1998).

Необхідно створювати такі умови, щоб у молодших школярів виникала особиста зацікавленість в отриманні знань, не дивлячись на те, ким вони стануть у майбутньому. Важливо «навчити вчитись» (Маркова, 1974).

Але для розвитку творчих здібностей більшості учнів важливою є саме роль учителя. Завдання педагога – управляти процесами творчого пошуку, ведучи від простого до складного: створювати ситуації, що сприяють творчій активності та спрямованості школяра, розвивати його уяву, асоціативне мислення, здатність розуміти закономірності, прагнення постійно вдосконалюватися, розв'язувати дедалі складніші творчі завдання.

Для розвитку творчих здібностей молодших школярів у процесі навчання необхідно застосовувати різні типи нестандартних завдань, таких як складання і розв'язування задач на матеріалі навколишнього світу; вправи на розвиток уміння висловлювати здогад, припущення, вчити доводити справедливості тверджень, збагачувати навчальний матеріал завданнями з логічним навантаженням. Такі вправи активізують творчу думку школярів, позитивно впливають на їх загальний розвиток.

Молодшим школярам подобаються такі види навчальної діяльності, які дають їм матеріал для роздумів, спонукають до самостійності, розумового напруження, винахідливості і творчості.

Для розвитку творчого мислення доцільно застосовувати на уроках української мови та літературного читання проблемні завдання, ситуації. Наявні в них суперечності викликають дискусію, спонукають до роздумів, пошуків і узагальнень. Діти молодшого шкільного віку можуть самостійно порівнювати, зіставляти факти і явища, виводити правила. Звіряючи свої міркування з матеріалом підручника, школярі відчують задоволення, якщо їхні висновки збігаються з поданими в книжці.

Різні прийоми та засоби в освітньому процесі необхідно застосовувати комплексно. Саме така діяльність активізує творче мислення молодших школярів, позитивно впливає на загальний розвиток дітей.

Нижче наведемо види й форми роботи з розвитку творчих здібностей молодших школярів на уроках української мови та літературного читання.

1. Робота творчих майстерень (написання авторських віршів, оповідань, казок).
2. Проведення народознавчих свят.
3. Випуски художніх газет.
4. Інсценізація уривків творів.
5. Види творчих робіт на основі неповного тексту:
 - а) написання кінцівки поданого тексту;
 - б) написання творів за поданим початком і закінченням;
 - в) відтворення кількох пропущених епізодів;
 - г) творчі роботи за поданою канвою.
6. Ілюстрації учнів до прочитаних творів.
7. Проведення літературних «Брейн-рингів».
8. Конкурси авторських віршів.
9. Організація виставок «З бабусиної скрині», «Народознавчі свята на Україні».
10. Використання граматичної та лінгвістичної казки.
11. Використання нетрадиційного дидактичного матеріалу.
12. Використання елементів гри.
13. Створення учнями власних проектів.
14. Створення комп'ютерних презентацій.
15. Творчі перекази учнів.

Дієвим є використання на уроці кросвордів, ребусів, загадок, лінгвістичних ігор, написання творів-мініатюр (Коробко, 1990).

Щоб сформувати творчі здібності, дитині необхідно якнайбільше вражень про навколишній світ під час виконання різних видів діяльності, які їй подобаються найбільше, а потім – у всіх притаманних учням видах діяльності (гра, малювання, конструювання, читання та розігрування сюжетів знайомих літературних творів, складання віршів, казок, робота з геометричним матеріалом, експериментування тощо). Формуючи в учнів інтерес до будь-якого з цих видів діяльності, вдається захопити дитину процесом творчості.

Серед шляхів розвитку творчих здібностей, пізнавальної активності, самостійності, самореалізації дітей підкреслюється необхідність використання в роботі з учнями початкових класів різноманітних завдань – навчальних, розвивальних, пізнавальних, інтелектуальних, нестандартних, творчих.

Розвиткові творчих здібностей сприяють:

- словесні творчі завдання на добір рими, складання початку чи закінчення вірша;

- складання казки за малюнком;
- створення продовження казки, оповідання;
- складання чистомовок;
- використання анаграм, метаграм;
- словесне малювання;
- творчі списування текстів;
- вилучення зайвого тощо.

Серед наведених форм роботи часто використовують такий підхід, як *створення учнями власних проектів*.

В основі проекту покладено дослідження конкретної проблеми, що передбачає високий рівень творчої активності школярів. Відбувається віддалення від традиційної форми уроку, натомість надається свобода у виборі теми, методів, форм роботи.

Теми для проектів обираються молодшими школярами самостійно, відповідно до їх інтересів. Тобто опрацьовується матеріал, який викликає зацікавленість (Синиця, 1962).

Результати робіт презентують у вигляді доповідей, публікацій, буклетів, мультимедійних презентацій тощо.

Використання лінгвістичної казки. Особливістю лінгвістичної казки є те, що всі її герої живуть за законами мови, взаємодіють відповідно до лінгвістичного наповнення понять. Конфлікт завжди закінчується розв'язанням мовного завдання (Хоменчук, 2004).

Суттєвим є й те, що для лінгвістичних казок непорушною умовою має бути знання лінгвістичного матеріалу і української мови, тут неприпустимі фактичні помилки.

Лінгвістичні казки за метою використання можна поділити на такі групи:

- *інформативні* – казки, за допомогою яких учитель знайомить з новими поняттями, фактами та законами мови;
- *казки-ігри* передбачають активну участь школярів у сюжетній дії казки;
- *казки-проблеми* активізують мовленнєву діяльність учнів, підштовхуючи їх до самостійних припущень та відкриттів;
- *казки-вправи* дозволяють учителеві формувати певні вміння й навички молодших школярів (казки, у цьому випадку, виступають як цікавий дидактичний матеріал).

Застосування таких казок можливе на будь-якому етапі уроку і в багатьох варіантах.

Читання або розповідь казки учителем. Активізацію аналітико-синтетичної діяльності школярів можна супроводжувати записами фрагментів казки на дошці.

Слухання казки ілюструється окремими сценками, які грають заздалегідь підготовлені учні, а також, римованих рядків, казкових повторів тощо. Для цього використовуються ще й стилізовані костюми чи окремі яскраві атрибути, виготовлені дітьми (букви, частини слів та ін.). Зорове та емоційне сприйняття сприятиме запам'ятовуванню та швидкому впізнанню цих сполучень в усному мовленні, при написанні диктантів, творчих робіт.

Інсценування казки. Драматизація як прийом навчання дає школяреві активне й ефективне сприйняття матеріалу. Діти беруть участь у втіленні уявного образу в реальний.

Так, подібні символи, наприклад, стають живими дзвінками та глухими звуками-чоловічками, поважним графом Наголосом, мудрою феєю Фонетикою, яка так уміло допомагає порозумітися приголосним та голосним звукам. Це й дієслово, зі своїми слухняними доньками Відмінами, маленькі непосидючі частини слова: Префікс, Суфікс, Закінчення. Для інсценування можна використовувати і ляльковий або пальчиковий (паперовий, пластиліновий) театр. Це помітно сприяє розвитку творчих задатків, уяви та мовлення учнів.

Складання казок. Заздалегідь слід навчати молодших школярів розповідати, «відтворювати» почуті казки. Розповідь казки часто підштовхує і до самого її створення, підводить до індивідуальної творчості.

Вигадування казок викликає в дітей інтерес, дає можливість задовольнити потребу у творчості, гарантує успіх кожному. Таку роботу проводять у різних формах:

- колективній (спочатку скласти казку всім класом, а потім поодинці);
- груповій;
- індивідуальній.

З огляду на складність теми вчитель може давати початок казки, окремі частини або пропонувати скласти її самостійно. У будь-якому разі після завершення роботи влаштовують обговорення, редагування, перевірку, вибирають найвдалішу казку та, за можливістю, інсценують її. Опанування матеріалу завдяки лінгвістичним казкам сприяє усвідомленню його через текст як мовленнєву одиницю. Учні охоче виконують тренувальні вправи, стають ніби співучасниками описаних у казці подій, допомагають своїм героям виконувати цікаві завдання, запропоновані учителем.

Треба дати дітям свободу творити, щоб вони використали всю свою фантазію. Школярі створюють «казку-ланцюжок», де потрібно по черзі продовжити казку, у якій було тільки два слова: «Жили-були...» або «Одного разу».

Робота над казками є не тільки хорошим засобом розвитку творчого мислення, розвитку і збагачення мови, вона дозволяє збуджувати фантазію, уяву, стимулювати продуктивне мислення молодших школярів.

Використання блок-схем. На уроках літературного читання для розвитку творчих здібностей школярів можна використовувати блок-схеми.

Треба зауважити, що учні самі оцінюють ефективність опорних схем, адже «так цікавіше, зрозуміліше і легше». Необхідно й корисно спонукати школярів до самостійного складання зорових опор (Волощук, 1998).

Нижче наведемо *етапи підготовчої роботи по складанню зорових опор.*

1. Учитель пояснює матеріал, ілюструє прикладами й паралельно складає схему-опору на дошці. При цьому не припиняється живий діалог з учнями, які допомагають підібрати приклади, вносять пропозиції щодо правильної побудови опори.

2. Навчальний матеріал, який аналізують (можливо під час роботи в групах, колективне обговорення проблеми), учитель представляє у вигляді схеми-опори, зумисне пропускаючи деякі її складові частини. Молодші школярі повинні «відновити» схему, користуючись правилом у підручнику.

3. Учитель не пояснює матеріал, лише записує на дошці низку прикладів, що ілюструють правило. Завдання учнів – «перетворити» текст правила в опорну схему, дібрати приклади для ілюстрації теоретичних положень з довідки на дошці.

4. Вдома, за власноруч складеною схемою, школярі готують усне лінгвістичне повідомлення, добирають приклади.

5. Учні отримують випереджувальне завдання: самостійно скласти зорову схему-опору до теми, яка буде вивчатися. На наступному уроці декілька учнів презентують свою роботу, виступаючи в ролі вчителя, пояснюють новий матеріал. Оцінюється не тільки правильна, а й оригінальна подача нової теми.

Неодноразове повторення матеріалу в найрізноманітніших формах, групування та подача матеріалу у вигляді блок-схем під силу всім. На думку А. Маркової, така система роботи спрямована на комплексний розвиток творчої особистості учня (Маркова, 1974).

Використання елементів технології критичного мислення. Коли дитина приходить до школи, відбувається процес її адаптації до тих видів і форм діяльності, у яких їй доведеться брати участь у дорослому житті. Цей процес відбувається за умови комунікативної діяльності. Тому для розвитку мовленнєвих умінь, розвитку творчого мислення молодших школярів використовують такі завдання, як-то:

«Крісло автора»

Учні за бажанням сідають у «крісло автора» і розповідають щось цікаве про своїх рідних, знайомих або епізод зі свого життя, історію про своє ім'я тощо.

«Опиши навпаки»

Учитель показує сюжетний малюнок, а групи школярів описують його, замінюючи основні предмети, їх ознаки, дії, явища на протилежні.

Одним із найефективніших засобів досягнення мети є *інноваційні технології навчання*. Такий підхід забезпечує позитивну мотивацію здобуття знань, сприяє розвитку творчої особистості молодшого школяра (Носенко, 2010).

Створення ситуації успіху, сприятливих умов для повноцінної діяльності кожної дитини – основна мета, що покладена в основу інноваційних технологій навчання.

Інтерактивне навчання, на думку Т. Носенко, це навчання «занурене» у спілкування. Воно входить до складу індивідуальної чи групової практичної діяльності (Носенко, 2010).

Інтерактивні форми роботи сприяють розвитку ініціативи, незалежності, співпраці молодших школярів між собою. Учням подобається робота в групах, кожна з яких колективно виконує конкретне навчальне завдання (однакове для всіх груп чи різне). При цьому можна передбачити не лише спільну роботу в одній групі, а й міжгрупову взаємодію. На уроках української мови та літературного читання під час виконання тренувальних вправ кожна група одержує 4-5 завдань різної складності. Консультації надає вчитель. Молодші школярі, у межах конкретної групи, виконують взаємоперевірку, а потім ознайомлюють із результатами весь клас (Бушуєва, 2008).

Сучасна методика накопичила велику кількість *прийомів інтерактивного навчання* від найпростіших («Робота парами», «Змінні трійки», «Карусель», «Мікрофон») до більш складних («Мозковий штурм», «Мозаїка», «Аналіз ситуації»).

Сюди відносяться імітаційні ігри, дискусії, дебати. Використання інтерактивних технологій на уроках рідної мови виступає як засіб створення доброзичливої атмосфери, взаєморозуміння, зняття почуття страху, впевненості у своїх силах, налаштування на успіх, виявлення здібностей до творчості.

На уроках застосовують такі стратегії, як-то: «Мікрофон», «Незакінчені речення», «Мозковий штурм», «Метод ПРЕС», «Дерево рішень» (Бушуєва, 2008).

Використовуються нетрадиційні форми проведення уроків української мови та літературного читання, на яких розвивається уява учнів, активізується їх розумова діяльність. Це, наприклад, урок-казка, урок-

подорож, урок-змагання, урок-гра, урок-КВК, або ж традиційний урок з нестандартними елементами (Бушуєва, 2008).

Молодші школярі здійснюють взаємоперевірку та самоконтроль, тобто кожен перевіряє свою роботу, роботу товариша й виставляє оцінку відповідно до заданих норм. Доцільно здійснювати і перевірку разом з учнями деяких шкільних робіт. При цьому школярі можуть з'ясувати, чи збігається їхня власна оцінка з думкою вчителя, пояснити свою точку зору.

Використання технічних засобів навчання (кінофільмів, телепередач, звукозаписів тощо) з метою розвитку творчих здібностей молодших школярів збагачує методіку викладання української мови в початкових класах, дає можливість розробляти нові методичні прийоми навчально-виховної роботи, зацікавлює новизною, розширює взаємозв'язки між уроками. Переглядаючи фільми або телепередачі, молодші школярі одержують емоційне задоволення, що безпосередньо відбивається на якості творчих робіт, адже стимулює мовний процес.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Таким чином, вдала інтеграція сучасних педагогічних технологій інтерактивного, особистісно-орієнтованого, проектного навчання на основі постійного розвитку критичного мислення учнів дає змогу розвивати творчі здібності, а отже, і формувати творчу особистість молодшого школяра. Перспективи подальших наукових розвідок пов'язані з розширенням вікових меж досліджуваного контингенту та охопленням інших предметних галузей.

ЛІТЕРАТУРА

- Блонский, П. П. (1985). *Развитие мышления школьника*. М.: Педагогика (Blonskii, P. P. (1985). *Development of student's thinking*. М.: Pedagogy).
- Буряк, В. К. (1984). *Пізнавальний інтерес та способи його формування* (Buriak, V. K. (1984). *Cognitive interest and ways of its formation*).
- Бушуєва, Л. С. (2008). *Методи активізації творчого мислення молодших школярів* (Bushueva, L. S. (2008). *Methods of activating creative thinking of junior schoolchildren*).
- Выготский, Л. С. (1991). *Воображение и творчество в детском возрасте*. М.: Просвещение (Vygotsky, L. S. (1991). *Imagination and creativity in childhood*. М.: Enlightenment).
- Волощук, І. С. (1998). *Методи розвитку творчих здібностей учнів молодшого шкільного віку*. М.: Рідна школа (Voloshchuk, I. S. (1998). *Methods of development of creative abilities of pupils of junior school age*. М.: Native school).
- Волощук, І. С. (1998). *Науково-педагогічні основи формування творчої особистості*. К.: Педагогіка (Voloshchuk, I. S. (1998). *Scientific and pedagogical bases of formation of a creative person*. К.: Pedagogy).
- Ганіна, С. А. (2007). Модель розвитку творчої активності молодших школярів у системі початкової освіти. *Вісник Московського державного обласного університету*, 97-101 (Hanina, S. A. (2007). Model of development of creative activity of junior pupils in the system of elementary education. *Moscow State Regional University Bulletin*, 97-101).

- Коробко, С. Л. (1990). *Розвиток пізнавальних процесів у шестирічних першокласників*. К.: Радянська школа (Korobko, S. L. (1990). *Development of cognitive processes in six-year first-graders*. K.: Soviet school).
- Маркова, А. К. (1974). *Формування мотивації вчення в шкільному віці*. К.: Радянська школа (Markova, A. K. (1974). *Formation of teaching motivation at school age*. K.: Soviet school).
- Носенко, Т.І. (2010). *Інтерактивні технології навчання: навчальний посібник*. К.: [КМПУ імені Б. Д. Грінченка](#) (Nosenko, T. I. (2010). *Interactive learning technology: Tutorial*. K.: BMD named after B. D. Grinchenko).
- Пономарев, Я. А. (1983). *Фазы творческого процесса. Исследование проблем психологии творчества*. М.: Педагогика (Ponomarev, Ya. A. (1983). *Phases of the creative process. Investigation of the problems of creativity psychology*. М.: Pedagogy).
- Синиця, І. О. (1962). *Формувати пізнавальні інтереси*. К.: Радянська школа (Synytsia, I. O. (1962). *To form cognitive interests*. K.: Soviet school).
- Скаткин, М. Н. (1980). *Школа и всестороннее развитие детей*. М.: Просвещение (Skatkin, M. N. (1980). *School and comprehensive development of children*. М.: Enlightenment).
- Хоменчук, І. М. (2004). *Формування і розвиток творчих здібностей дітей*. К.: Педагогіка (Homenchuk, I. M. (2004). *Formation and development of creative abilities of children*. K.: Pedagogy).

РЕЗЮМЕ

Парфилова Светлана, Литвиненко Ирина. Развитие творческих способностей младших школьников на уроках украинского языка и литературного чтения.

Статья посвящена рассмотрению ряда концептуальных положений, которые касаются понятия творчества, творческих способностей. Определены благоприятные условия и особенности развития этих способностей у детей младшего школьного возраста. Приведены виды и формы работы, которые обеспечивают эффективное развитие творческих способностей учеников при изучении родного языка в начальной школе. Методологическую основу составляют теории научного познания и развития личности. Перспективы дальнейших научных исследований связаны с расширением возрастных границ исследуемого контингента и охватом других предметных областей.

Ключевые слова: *творчество, творческие способности, продуктивное мышление, интерес, любознательность, младшие школьники, педагогические условия, виды и формы работы, самостоятельная работа, языковое обогащение.*

SUMMARY

Parfilova Svitlana, Lytvynenko Iryna. Development of junior pupils' creative abilities during Ukrainian language and literary reading classes.

The priority task of the educational process in the modern school is pupils' comprehensive development, in particular creative potential of a person who could represent himself, his nation in the world civilization. The task of educating people with high creative potential arises not only as a pressing problem of modern pedagogical science and practice, but also as a social necessity.

The problem, we have raised, became the subject of partial discussion in the scientific literature. Some aspects of development of creative abilities are provisions based on the psychological theory of creative personality and its development.

The purpose of the article is to analyze and study the peculiarities of development of the primary school children's creative abilities during the mother tongue classes.

The methodological basis is the theory of scientific knowledge and personal development.

Scientists decide the most favorable conditions for the development of creativity generated in the process of work and especially – learning. This process should be directed not only to the acquisition of certain knowledge and skills, but also to the formation of curiosity, interest, ability to certain activities.

It is necessary to create conditions for primary school children to have a personal interest in acquiring knowledge, regardless of who they will become in the future. It is important to “learn to learn”.

But for the most pupils' creative abilities development, the teacher's role is important. The task of the teacher is to manage the processes of creative search, from simple to complex.

Thus, successful integration of modern pedagogical technologies of interactive, personality-oriented, project-based learning on the basis of continuous development of pupils' critical thinking allows to develop creative abilities, and therefore, to form the primary school child's creative personality.

The prospect of further scientific exploration is related to extension of the age range of the studied contingent and the coverage of other subject areas.

Key words: *creativity, creative qualities, productive thinking, interest, curiosity, primary school children, pedagogical conditions, types and forms of work, independent work, language enrichment.*

УДК 373:374 – 043.5:37.015.31:7 – 053.6

Лариса Серих

КЗ Сумський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти
ORCID ID 0000-0001-5290-8596
DOI 10.24139/2312-5993/2019.09/108-122

НОРМАТИВНО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ТА ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В ЕСТЕТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ПІДЛІТКІВ

У статті розкрито основу концепції взаємодії закладів загальної середньої та позашкільної освіти в естетичному вихованні підлітків. Першим рівнем концепції є мегарівень, основні структурні елементи якого і розглянуто в статті. До мегарівня концепції належать соціальна складова, система суспільних відносин, демографічна складова, законодавча, нормативна база дослідження, положення, концепції, нормативні та методичні документи, які діють в умовах взаємодії закладів загальної середньої та позашкільної освіти і прямо та опосередковано впливають на розвиток естетичної вихованості підлітків.

Використовуючи теоретичні методи: аналіз, узагальнення, порівняння й зіставлення різних нормативно-методичних актів було з'ясовано контент змісту основних засад позашкільної та загальної середньої освіти в естетичному вихованні підлітків. Детально розглянуто нормативну базу дослідження.